

KLIC TRIGLAVA

IZ VSEBINE:

- V NOVI OBLEKI
- ZMAGA NA PRIMORSKEM
- Dr VLADKO MAČEK
- AMERIKA IN JUGOSLAVIJA
- KAKO JE TITO POSTAVIL PATRIARHA

300

MAJ 1964

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENfield 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urednik: Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.4.0	Francija:	12.-
Argentina:	300.- (700.-)	Italija:	2000.-
Avstralija:	1.10.0 (£A 3)	Kanada:	3.50 (\$ 7.00)
Avstrija:	40.-	Nemčija:	13.-
Finska:	10.-	Švedska:	15.-
		U.S.A.:	3.50 (\$ 7.00)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Skandinavija: Jože Rozman, Hämeentie 156 a 5, Helsinki, Finska

LONDON, 25. MAJA 1964.

LETO XVII. ŠTEV. 300.

V NOVI OBLEKI

V nenavadnih razmerah, katerih smo se pa v devetnajstih letih že kar privadili, živimo Slovenci raztreseni v velikokrat zelo majhnih skupinah in je najčeste tisk edino sredstvo, ki vzdržuje stike med nami.

V domovini svobodna kritika ni dopuščena in je svobodno razpravljanje enače no z razbijaško dejavnostjo. V takih totalitarnih razmerah tisk v svobodnem sve- tu nudi edino zanesljivo pot za stvarno kritiziranje režima. A da bi bilo kritizira nje res stvarno in ne le mlatenje prazne slame, je nujno potrebno dobro in stvar no poročanje.

In v resnici je poročanje predpogoj za vsako dobro zasnovano komentiranje. Če je naš cilj preudarno in trezno javno mnenje, potem je odgovorno, nepristransko poročanje prva osnova. Če je naš ideal demokracija, potem moramo dopuš čati različna mnenja, nuditi pa moramo osnovo resničnih dejstev, na katerih bo do mnenja osnovana.

Nekajkrat so nas nekateri naročniki grajali zaradi tega. Trdili so, da smo i- deološka emigracija in da zato ne gre, da bi poročali o rečeh, ki da nam posred no izpodkopujejo tla pod nogami. Naše stališče je bilo od začetka v vsam zamej- skem tisku edinstveno in tekom časa so nam v večji ali manjši meri sledili dru- gi slovenski in neslovenski listi. Mi smo smatrali bralca, ki se loti 'Klica Tri- glava', v največjih primerih človeka, ki vzame razmišljanje resno. Če ima torej dovolj pameti, da razume, kar je tiskano, potem mora biti tudi toliko bister, da bo vesti postavil v pravilno perspektivo. Naši uvodniki na prvih straneh mu sicer v tem nekoliko pomagajo, a ne zaradi tega, da bi mu solili pamet, ampak da bi preko njih zvedel za naše mnenje. Vse to je tudi razlog, da ločimo med uvodni- ki-komentarji in poročili-vestmi ter da se pri pisanju ne predajamo čustvom in doktrinam. Vedno predpostavljamo namreč, da imamo opravka z resnimi bral- ci, ki mislijo z la stno glavo in da potrebujejo poročil, na podlagi katerih si potem radi sami izoblikujejo mišljenje. Obenem tudi predpostavljamo, da so ma- ši bralci strpni in trezni demokrati, ki spoštujejo pametno in odgovorno stališ- če, pa čeprav se z njim ne strinjajo. Vedno pa smo pričakovali, da jih bo objav- ljeno stališče izzvalo, da bodo nanj odgovorili v pismih uredniku. Nič se ne bo- jimo, da bodo užaljeni pustili vse skupaj, če jim kaj ne bo všeč.

Taka prepričanja so nas vodila skozi 299 številc in nas pripeljala do 300.- v novi obleki, ki pa jo bomo po začetnih poskusih skušali še izboljšati. Prepričani smo, da bomo z "novim" 'Klicem Triglava' dostopni širšemu krogu bralcev. Za-

to nam bo vsem, naročnikom in izdajateljem, prav prišlo, če nam bralci pomagajo pri razširjanju na nove kroge, ker bomo potem lahko nudili boljše čtivo, več poročil in več mnenj.

Kot doslej ostaja tudi za naprej 'Klic Triglava' politično neodvisen časopis. Tega dejstva ne spremeni to, da ga izdaja Slovenska Pravda. Ta ni politična stranka in zato nima programa. "Njen namen je delovati za uveljavljanje politične demokracije v slovenski državi in v skupnosti jugoslovanskih narodov ter za zaščito slovenskih narodnih manjšin s tem, da proučuje politična in splošno družbena vprašanja ter pospešuje svobodno razpravljanje." Zato je tudi v tem okviru politična neodvisnost 'Klica Triglava' ne le najboljša rešitev ampak tudi potreba. Slovenska Pravda je sicer lastnik 'Klica Triglava', toda njen vpliv na list se neha s postavitvijo urednika. In ko se vsakih nekaj let odloča za tega, ni nič bolj važnega kot njeno zaupanje, da bo ohranil list politično neodvisen.

Ko stopa 'Klic Triglava' v novi obleki, a s starim poslanstvom, pred slovensko javnost, nam je v prijetno dolžnost, da se iskreno zahvalimo vsem stalnim sodelavcem, poverjenikom in dopisnikom ter vsem naročnikom, ki so nam v minulih letih pomagali in ostali zvesti.

V SLOGI JE MOČ

Sredi februarja je stopil v veljavo zakon o ustanovitvi Furlanije-Juljske Benečije, dežele s samostojnim statutom, ki je določal, da je treba v štirih mesecih razpisati volitve v prvi deželni zbor. Te so se vršile 10. maja in so prinesle Slovincem enega demokratičnega in dva komunistična poslanca. Ker bosta slednja dva le slepo orodje Komunistične partije Italije, smemo Slovenci zato računati le na enega moža. Je to sicer zelo malo, a vendar je. Če se ne bi zamejski Slovenci v zadnjem hipu zavedli, da teče voda v grlo, še tega ne bi imeli.

Po uradnih podatkih naj bi bilo v tej novi deželi le 45.000 Slovencev (2%), toda po cenitvah ljubljanskega statističnega zavoda bi jih naj bilo vsaj 113.000. Seveda je že samo 10.000 demokratičnih glasov dokazalo, da uradna cenitev ne drži, - toda zaradi slovenskih glasov, oddanih za KPI in "protitovske" socialistične kandidate druga cenitev ni mogla biti potrjena.

Volitve so znova potisnile v ospredje dve nerešeni slovenski vprašanji: Beneške Slovence in titovsko usmerjene Slovence. V Videmski pokrajini, kamor upravno sodi Beneška Slovenija, liste Slovenske skupnosti ni bilo. Vzroki so seveda materialne narave, a gotovo je položaj težak tudi zaradi uradne politike, ki Slovencev enostavno tam ne prizna. Goriška Slovenska demokratska zveza je to poudarila v brzojavki predsedniku vlade g. Moru, preden je obiskal Gorico, dvojezični letak z vsebino brzojavke pa je tudi bil primerno razdeljen po Gorici. Rešitev tega vprašanja utegne biti ena glavnih in najtežjih nalog slovenskih Demokratov v novi deželi.

Drugi problem so titovci. Ti so volitve izgubili na vsej črti. Toda ker to - krat 'Primorski dnevnik' prvič ni napadal slovenskih Demokratov in so verjetno nekateri titovsko usmerjeni Slovenci celo volili zanje, obstoja možnost, da se na slovenski levici vest prebuja. Bodo Demokrati z lastnimi notranjimi težavami kos tej nalogi?

Dognati bi bilo tudi treba, zakaj so se morali titovsko usmerjeni Slovenci politično odločiti za italijanske stranke. Ima morda ta politični samomor kaj skupnega s pogodbo od 11. 8. 1962., po kateri je italijanska vlada pristala, da Jugoslavija odloži vrnitev 70 milijonskega dolarskega dolga in odplačilo 8 milijonov dolarjev na 35 milijonski dolarski kredit, ki ga je Italija dala Jugoslaviji ob njeni denarni reformi pred nekaj leti? Jugoslavija je dobila tedaj še nekaj drugih trgovinskih ugodnosti glede uvoznih kvot in tarif. Ker tudi v trgovini roka roko umiva, bi bilo za vse primorske Slovence zanimivo zvedeti, kaj je Italija dobila v zameno za ugodnosti, ki jih je nudila Jugoslaviji. Čas bi bil, da titovski Slovenci začno sami spraševati o tem svoje voditelje.

H. S. S. BREZ PREDSEDNIKA

Smrt dr. Vladka Mačka predstavlja izgubo ne samo za Hrvatsko seljačko stranko in Hrvate ampak tudi za vse ostale Jugoslovane. Ni dvoma, da je z njim legel v grob poslednji politik jugoslovanske emigracije, čigar ime je v svetu še nekaj pomenilo. Čeprav se v emigraciji ni odločal za smeje poteze ali velike načrte, je vendar v svoji stranki predstavljal zdravo pamet, ki se je izpričevala v nekaj izjavah in zlasti v zadnji božični poslanici.

Mnogi so mu zamerili neodločnost in često so ga zaradi tega primerjali sfinji. Vendar pa njegov položaj ni bil tako lahak. Predvsem ne smemo pozabiti, da so politične stranke običajno koalicije in da je naloga in vloga načelnika stranke posredovati in držati ravnotežje med raznimi krili in skupinami, ne pa se postaviti na čelo ene same skupine. (Porazne posledice neupoštevanja tega dejstva je videti v Slovenski ljudski stranki.) Dr. Maček po Radičevi smrti ni prišel na čelo stranke kot predestinirani vodja ampak prej kot rezultat kompromisa med nekaj skupinami, dasi ali ker je užival močno podporo pri kmetih. Kaže, da gornjega pravila ni pozabil, tudi ne po NDH polomiji, ko je bilo jasno, da ni mogel nič od kompromitiranih endehazijcev v svobodnem svetu braniti hrvatskih interesov. Nam izven stranke je težko odgovoriti na vprašanje, če morda izredne prilike, v katerih se je po vojni znašla hrvatska emigracija, niso terjale odločnejšega dr. Mačkovega vodstva. Ni pa dvoma, da bi bil njegov položaj v sami stranki in v hrvatski emigraciji lažji, če bi spočetka našel več razumevanja na srbski strani.

Gotovo je, da je s svojim značilnim stališčem ohranil edinost Seljačke stranke v begunstvu. Bodočnost bo pokazala, če bo njegov naslednik nadaljeval z istimi metodami ali pa se bo odločil za eno ali drugo krilo. Velike izbire ni, a posledice utegnejo biti tako ali drugače presenetljive.

NA BARIKADE!

Desničarska 'Srpska Borba' se znova škandalizira nad izjavama patrijarha g. Germana in pok. nadškofa dr. Ujčića pred lanskoletnim Titovim obiskom Amerike. Znova trdimo, da je lahko biti "vatreni antikomunista" brez vsake praktične odgovornosti na tej strani meje. Naj gredo tisti integralni Velesrbi, ki se tolčejo na Zapadu na svoja junaška prsa, v domovino in tam poskusijo srečo!

Uredništvo

ZMAGALI SMO!

Od našega dopisnika

Trst, 20. maja

Demokratični Slovenci bomo imeli v novem parlamentu Furlanije - Julijske Krajine svojega zastopnika. "Slovenska skupnost", lista, ki so jo podpirale vse slovenske politične demokratične skupine na Tržaškem in Goriškem, je prejela 10.008 glasov (1.33%). Škoda je le, da lista ni mogla postaviti svojih kandidatov tudi v Beneški Sloveniji in v Kanalski dolini; materialni razlogi so preprečili.

Krščanska demokracija je dobila 43.06% glasov, druga najmočnejša skupina so bili komunisti (18.48%). Ker demokristijani nimajo absolutne večine, se bodo morali odločiti za partnerja, ko bodo sestavljali vlado.

Za slovenske glasove so se kot običajno tudi to pot potegovale italijanske stranke, zlasti komunisti, ki so na svojo listo na Goriškem in Tržaškem vključili slovenske predstavnike. Isto je storila tudi Nennijeva Socialistična stranka in nova Italijanska socialistična stranka proletarske enotnosti, ki se je odcepila od Nennija, ko je ta vstopil v vlado. Vladalo je veliko zanimanje, kako se bo nova stranka izkazala: dobila je nekaj manj kot 20.000 glasov, dočim jih je Nenni naštel preko 80.000. Prvič se je tudi zgodilo, da je postavila Krščanska demokracija v Beneški Sloveniji na svojo listo slovenskega kandidata.

V celoti bodo z gotovostjo vsaj trije slovenski poslanci v deželnem svetu: eden od "Slovenske skupnosti" (Dr. Jože Škerk, ki pa bo po treh letih odstopil in ga bo nasledil Dr. Anton Kacin) ter dva s komunistične liste (Dr. Karel Šiškovič in Jože Jarc). Ni pa še znano, kaj se bo zgodilo s preferenčnimi glasovi, ki so jih prejeli slovenski kandidati na italijanskih listah v Videmski pokrajini.

Zmaga "Slovenske skupnosti" je vsekakor občutna. Ta je povečala število glasov v tržaškem volilnem okrožju za 24%; v goriškem okrožju je bil napredek sicer nekoliko manjši, a kljub temu pomemben, (prejetih glasov 3.051). V sami tržaški občini smo dobili 4.967 glasov. A značilen napredek je bil dosežen v okoliških malih občinah (na vsakem volišču po 10 do 20 glasov).

Spet je bilo dokazano, da je za slovensko manjšino edino pametna politična pot, da si sama izbera svoje zastopstvo. Vsi tisti, ki so pred volitvami forsirali slovenski nastop v italijanskih strankah, so morali spoznati, da so se tako odpovedali lastni osebnosti in postavili vrat pod italijansko peto. To velja zlasti za številne pripadnike bivše titovske Neodvisne socialistične zveze, ki so se vpisali v Nennijevo stranko. Kljub veliki propagandi in finančnim sredstvom, se jim v celi deželi ni posrečilo doseči niti enega predstavnika. Očividno jih je osrednje vodstvo stranke izigralo, ker so jim lokalne federacije pred volitvami zatrjevale, da bo vsaj en Slovenec izvoljen na socialistični listi. Zgodovina se pač ponavlja, a kljub temu nekateri rojaki še vedno ne mislijo s svojo glavo.

Tudi slovenska kandidata na komunistični listi ne bosta mogla ničesar napraviti za slovensko manjšino. Pokoravati se bosta morala ukazom italijanskih gospodarjev. In poleg tega je KPI s svojimi enajstimi poslanci osamljena. /S. R./

AMERIKA IN JUGOSLAVIJA

Od našega dopisnika

Washington, v maju

V začetku aprila je predsednik Johnson podpisal sklep, po katerem bosta Jugoslavija in Poljska še naprej uživali "največje ugodnosti" v trgovini z Združenimi državami. S tem je bila, vsaj za nekaj časa, spet odložena velika debata, ki se je začela leta 1962, ko je Kongres glasoval proti tej ugodnosti za Jugoslavijo in ki se je kasneje z vsemi mogočimi birokratičnimi potezami končno izcimila v polnomočje predsedniku, da sam odloči o tem, če bi to zadevalo koristi državne varnosti. In tega se je to pot prezident poslužil.

Toda odločitev ni prišla iznenada, ker je imel državni tajnik Rusk v februarju in marcu dva pomembna govora, ki sta zadevala zunanjo politiko Združenih držav in trgovino z Vzhodom. Nekateri argumenti v obeh govorih so kajpak isti.

V povzetku so Ruskove misli potekale nekako takole:

'V vladi si ne delamo nobenih utvar glede komunističnega načrta proti nam in proti svobodnemu svetu, in nihče naj nas ne uči, kako smrtno nevarna je komunistična nevarnost; poznavanje komunističnih namenov z nami je namreč posel, ki ga ne omalovažujemo, saj nam je vendar Hruščev jasno povedal, da na ideološkem polju ne more biti sožitja in da bosta med njimi in nami še naprej obstojala tekma in spor. Mi sicer upamo, da to ne bo trajalo večno, toda dokler Hruščev tako misli, moramo pač temu primerno reagirati, mu moramo verjeti in se temu primerno obnašati.

Prvi cilj naše politike do komunističnih držav mora biti, kako ustaviti komunistični imperializem, pa naj ta nastopi s silo ali z njo le grozi, neposredno ali posredno. Za to imamo atomsko orožje, smo pomnožili oborožene sile in jih napravili kar se le da mobilne. Toda komunizmu izpodbijamo tla tudi s tem, da novim ali zaostalim državam pomagamo pri odstranjevanju njih revščine in reševanju njihovih gospodarskih, družbenih in političnih problemov.

Dokler se sami komunisti ne bodo spremenili, moramo iz varnostnih razlogov stati na straži. Vendar pa se s tem naša politika ne konča. Na dolgo dobo hočemo, da komunisti uvidijo, da ni njihova napadalna sovražnost do svobodnega sveta samo draga in nevarna ampak tudi brez izgleda. In obenem hočemo kar le moč zmanjšati možnosti nove vojne. Zato stremimo, da skupaj rešimo nekatera najbolj nevarna vprašanja in privedemo oboroževanje pod kontrolo.

Seveda pa ni dovolj, da samo brzdamo komunizem in s posameznimi sporazumi manjšamo nevarnost vojne. Spor med komunisti in svobodnim svetom je tako zelo globok kot kak spor sploh more biti, ker njihov cilj in naša zamisel dostojnega svetovnega reda enostavno ne gresta skupaj.

Mi gledamo komunizem kot sistem, ki ni sposoben zadovoljiti osnovne človeške potrebe, in smo prepričani, da ljudje pod komunistično oblastjo stremijo za boljšim življenjem. To je vedno bilo tako. Vendar pa se je zadnja leta dogodilo: nekateri komunistični režimi so začenjali postajati bolj sprejemljivi za razpoloženje vladanih. Na en ali drug način se morajo na to ozirati. Komunistični svet ni

več enotna čreda ovac, ki slepo sledi enemu samemu ovnu.

Vprašanje revolucije ni več to, kar je bilo nekoč, zato tudi spor med Pekingom in Moskvo. Sovjetski oblastniki so namreč začeli uvidevati, da obstoja nasprotje med zahtevo po uveljavitvi komunizma s silo in med potrebami in koristmi sovjetske države in narodov.

Glede manjših komunističnih držav Vzhodne Evrope smo bili vedno mnenja, da ni naravno, da bi bila tako različna ljudstva vzhodne Evrope, z lastnimi talenti in ponosnimi tradicijami, podrejeni tako monolitnemu bloku. Kaže tudi, da se tem narodom toži po tradicionalnih vezeh z Zapadom.

Stalinističnega terorja je konec. Čeprav še tako majhni, a vendar različni in stalni znaki kažejo, da hočejo ljudstva pod komunistično vlado več svobode. Obstoje namreč čisto praktični razlogi, zakaj mora biti ljudem dana svoboda, če hočemo, da bodo dali od sebe najboljše. In vedno bolj tudi postaja očito, kako neučinkovit je komunistični gospodarski sistem.

Naša možnost vplivati na dogodke in smer komunističnega sveta je sila omejena. Zato moramo vzpodbujati evolucijo proti večji narodni neodvisnosti in odprti družbi. Zato je treba poglobljati stike z narodi onstran Zaves in z njimi naj bi sodelovali pri skupnih podjetjih proti boleznim revščini in nevednosti.

Naša politika do mednarodnega komunizma ima torej tri cilje:

- 1) Preprečiti komunistom da bi razširili svoje področje;
- 2) Z njimi doseči sporazume in sodelovanje, ki naj zmanjša nevarnost vojne;
- 3) V komunističnem svetu vzpodbujati evolucijo k narodni neodvisnosti, miro-ljubnemu sožitju in odprti družbi.

Mnenja smo, da moremo dosežati te cilje s prilagoditvijo naše politike razliku jočemu se ponašanju različnih komunističnih držav ali spremenjenemu ponašanju iste države.

Ko se je Jugoslavija uprla Stalinovi kontroli, smo ji dali vojaško in gospodarsko pomoč. Jugoslavija ni samo vzdržala sovjetski pritisk, ampak je nehala s podporo gverile v Grčiji, dosegla je sporazum z Italijo glede Trsta in povečala je svoje stike z Zapadom. Kot neodvisna država in v obrambi svoje neodvisnosti je Jugoslavija izzvala ostale narode vzhodne Evrope, da so se tudi oni začeli vpraševati, zakaj ne bi mogli biti neodvisni.'

Ob zaključku govora, v katerem se je dotaknil tudi ostalih satelitov in Kube, in obširneje razpravljaj o Kitajski, je g. Rusk dejal:

'Svet se spreminja. In ko se spreminja, bomo temu prilagajali svojo politiko. Najmočnejša sila na delu na svetu je sila, s katero smo bili povezani od rojstva našega naroda, ki smo jo gojili in za katero smo se skozi generacije borili: za ideje svobode, za vlado, ki je odgovorna vladanim, za človeške pravice, za vladavino zakona, za človeško dostojanstvo slehernega posameznika. Te ideje zaje majo mišljenje ljudi vseh delov sveta in te ideje predstavljajo veliko, nepretrgano revolucionarno gibanje v človeških odnošajih,' je zaključil g. Rusk na konferenci o svetovnih vprašanjih, ki jo je v Washingtonu priredila Mednarodna zveza električnih, radijskih in strojnih delavcev.

V govoru pred senatnim odborom za zunanje zadeve pa je g. Rusk izvajal:

'Izjemna narava mrzle vojne ustvarja izjemno zamotano stanje za razvoj trgo vine, ki naj služi našim koristim. Te trgovinske politike ni mogoče uveljaviti u-niformirano ali enostavno, tako glede pogojev kot z ozirom na čas in geografijo. Trgovinsko politiko do komunističnih držav smo doslej prilagajali političnim in vojaškim odnosom do teh držav. Tako v gotovih okoliščinah odklanjamo trgovino zato, da bi v svojem interesu vplivali na komunistične gospodarske, vojaške ter politične odločitve. A v drugačnih okoliščinah bomo prav iz istega namena tako trgovino pospeševali. In ker komunističen blok v političnem pogledu ni več mo-noliten, sledi, da ga takega ne smemo več smatrati tudi v trgovinskem oziru.

Sovjetska zveza ima v glavnem samozadostujoče gospodarstvo s široko indu-strijsko bazo in dobro razvito tehnologijo. Glavne pomanjkljivosti pa so v kme-tijstvu in v drobni potrošnji. Na splošno vzeto je sovjetska industrija prva za a-meriško, a kar zadeva samooskrbo, pa je njena ekonomija celo pred našo. Zato predstavljajo sovjetski uvozi samo pol odstotka sovjetske državne proizvodnje.

Naša trgovinska politika z Vzhodno Evropo jemlje v poštev dejstva, odnošaje prioritete in možnosti, ki so popolnoma drugačne od onih v pogledu Sovj. Zveze. Nobena od teh držav ne more biti neodvisna v trgovini in skoro vse si zdaj pri-zadevajo zmanjšati svojo gospodarsko odvisnost od Sovjetske Zveze.

Kar zadeva Jugoslavijo, je bil njen prelom z Moskvo eden mejnikov po-vojne zgodovine. Uničil je podobo komunistične enotnosti, kar je bilo zelo po-membno. To je tudi spodkopalo komunistične strateške pozicije na Balkanu, pro-ti Avstriji in Italiji ter v Sredozemlju. Končno je danes preko 70 % jugoslovan-ske trgovine usmerjene na Zapad. Dalje je jugoslovanski primer tekom let o-krepil nacionalistične sile v Vzhodni Evropi ter njihovo neodvisnost. Tako lah-ko rečem, da je naša posebna politika do Jugoslavije prinesla dobre obresti.

Na Poljskem vzdržujemo danes širok informacijski program in imamo v glavnem dobre stike s poljskim narodom. Podobno kot v Jugoslaviji je tudi polj-ski primer vplival na ostale vzhodno evropske narode.

Naši zavezniki seveda ne morejo voditi čisto enake trgovinske politike z nami, ker so daleč bolj odvisni od uvoza (Vel. Britanija npr. 17%, Nemčija 14%) in ker je Zapadna Evropa imela vso zgodovino tesne stike z Vzhodno. Vendar pa so po sledice vse te trgovine sporne. Nekateri zavezniki trdijo, da ta trgovina krepí sovjetsko moč ter komunistov ne nagiba k zmernosti in popuščanju. Ugovor je: dobro hranjenim komunistom bo več do ohranitve statui quo, manj bodo napadal ni in bolj bodo prijateljski do Zapada. Toda argument, da je dobro hranjen ko-munist boljši od lačnega, dejansko ne igra vloge v trgovini s samo Sovjetsko u-nijo, torej v kontekstu, kjer so ga najčešče uporabljali (vzrok sem navajal zgo-raj). Predvsem od notranje in zunanje politike sovjetske vlade je odvisno, če se bo sovjetski življenjski nivo dvigal.

Tri točke bi postavil:

- Trgovina more biti koristno politično sredstvo v tekmi s komunizmom, če je prilagojena posebnim položajem v različnih komunističnih deželah;

- Trgovinska politika, primerna za eno dobo, ni nujno uporabna v drugi;
- Naša država more imeti korist bodisi v odklanjanju bodisi v pospeševanju te trgovine; odvisno je od okoliščin. A odklanjanje more biti totalno ali delno.

V vsakem primeru pa je to vprašanje, ki ga je treba reševati na državni ravni in ne po privatni liniji. In kar je najbolj važno: izogibati se je treba doktrinar nih ekstremov, ki so doslej igrali toliko vlogo na tem področju, je zaključil g. Rusk svoja izvajanja pred senatnim odborom.

... IN DRUGA STRAN MEDALJE

(Od gospodarskega sodelavca K. T.)

Kmalu bo dve stoletji, kar je angleški ekonom Ricardo formuliral načelo o 'sorazmernih stroških', po katerem je koristno za vse prizadete države, če se specializirajo na proizvodnjo tistega blaga, ki ga morejo proizvajati najcenejše, in nato blago med seboj izmenjavajo. Odtlej so se vse najvažnejše dežele več ali manj dosledno ravnale po načelu svobodne mednarodne trgovine, dasi so od časa do časa zaplule v protekcionistične vode, pogosto pod političnim pritiskom posameznih gospodarskih vej, ko jim je svoboden uvoz grozil s povečano tekmo. Geslo svobodne mednarodne trgovine postaja še posebej privlačno, od kar so se prevozni stroški na velike razdalje zaradi tehničnega napredka strmo zmanjšali in je tehnični napredek prinesel množično proizvodnjo, ki zahteva tržišča večja, kot pa jih nudijo celo največje države.

V luči tega razvoja so bile takoj po koncu zadnje vojne ustanovljene nekatere organizacije, ki naj bi olajšale svobodno mednarodno trgovino in utrdile pred vsem Splošni sporazum o trgovini in carinah (GATT) in Medn. denarni sklad (IMF). V novejšem času so bili storjeni še nadaljnji ukrepi, ki naj bi to trgovino razširili. Dobili smo Skupno evropsko tržišče, in ko je to pokazalo nekatera protekcionistična nagnjenja, je Kennedy stavil predlog, kako naj industrijske države na splošno znižajo carine. Trenutno zaseda še v Ženevi Svetovna konferenca za trgovino in razvoj, ki naj bi olajšala blagovno izmenjavo med nerazvitimi in razvitimi.

Komunistične dežele so bile od vsega začetka povabljene v GATT in IMF, pa so iz doktrinarnih razlogov to odklonile. Rajši so se zabubile ne le proti kapitalističnemu svetu ampak tudi druga proti drugi; zato so se nekatere ljudske demokracije trudile, da bi se razvile v pomanjšane autarkične Sovjetske zveze. Izkušnje pa so pokazale, da je taka 'autarkija' jalova in da škodi njim samim. Ustanovljen je bil Svet za vzajemno gospodarsko pomoč (Comecon), za katerega načelo je Hruščev proglasil 'socialistično mednarodno delitev dela'. Pred nedavnim pa je ta svet zašel na plitvino, ker je npr. Romunija odklonila, da bi se specializirala tako, kot predlagajo vodilni organi Sveta, ampak hoče še naprej izgrajevati težko in posebno strojno industrijo. Komaj je mogoče, da bodo komunisti prepričali Romune, da ta trma ni niti v njihovem interesu, ker komunistična gospodarska teorija preprosto nima sodila, po katerem naj bi proizvodnjo mednarodno razdelili. Verjetno bodo komunisti sami še ugotovili, da so tako sodilo lahko samo sorazmerni stroški in tržne cene, tako da bo postalo jasno, da med 'socialistično' in 'kapitalistično' delitvijo dela ni nobene razlike.

Pomirjenje mednarodnega vzdušja in pa glasovi o potrebi 'delitve dela', ki prihajajo z vzhoda, so seveda tudi na zahodu priklicali na plan mnoge ljudi do-

bre volje, ki sedaj zahtevajo razširitev trgovine z Vzhodom, češ da bo to koristilo obema stranema, vodilo k še nadaljnjemu popuščanju napetosti, poburžoa - zilo komuniste in podobno. Prva se je za večjo izmenjavo navdušila Britanija, ki ima iz različnih razlogov težave z izvozom - ne nazadnje zaradi de Gaullovega veta proti vstopu v Skupno tržišče, - in se nadeja, da ji bo to odprlo nova tržišča. Pri tem se je sklicevala, da je trgovina Nemške zvezne republike z Vzhodom po obsegu trikrat večja od britanske, da si je prva v načelu najbolj nasprotna takemu trgovanju. Nazadnje so se še v Združenih državah začeli pojavljati glasovi, da omejevanje ameriške trgovine s komunističnimi državami pomeni le prepuščanje tega tržišča zavezniški konkurenci. Vse to ne bi bilo nič slabega, do kler se zapadne države zavedajo, kaj delajo.

PRECENJEVANJE POTENCIALA

Predvsem si je treba biti na jasnem, da ima trgovina s komunističnimi državami tudi politično plat. Sovjetska zveza je uporabila trgovino npr. z Jugoslavijo in Finsko za politični pritisk nanju. In KPItalije se v veliki meri financira iz trgovanja z Vzhodom. Trenutno hočejo komunistične države uporabiti vabo obojestransko koristne izmenjave, da bi naščuvale zaveznike na medsebojno konkurenco, ki bi jih tudi sicer razedinile. Zahodne zaveznice bi se morale med se boj dogovoriti, po kakšnih načelih se bodo ravnale pri trgovanju s komunisti; paziti bi morale, da pri tem nobena ne razgali političnega boka.

Izogibati se je treba vsem utvaram o potencialu trgovine z Vzhodom in Zahodom. Izvoz komunističnih držav je po ve jetnih računih trikrat manjši kot bi lahko normalno pričakovali od tako velikih držav in pri njihovi stopnji razvoja. Celo izvoz Jugoslavije, ki se je od vseh komunističnih držav najbolj prilagodila mednarodnemu trgu, je dosegel predvojno vrednostno raven šele med 1956 in 1958 in še danes znaša le 0.56% svetovnega izvoza, (l. 1950 samo 0.28%) medtem ko je dosegel pred vojno 0.75%. ('Ekonomska Politika, 1. 1. 1964.) Iz tega za ostajanja ne smemo sklepati, da bi bilo mogoče izmenjavo iznenada povečati na normalno raven. To je nemogoče zaradi gospodarske strukture komunističnih držav, ki je tako skrotovičena, da jo bo težko spraviti v red. Tudi v tem pogledu je stanje najboljše v Jugoslaviji, vendar mora tudi ta izvoz nekaterih industrijskih vej podpirati z masivnimi subvencijami in krediti. Udeležba subvencij pri izvozu posameznih panog znaša od 17% do 51%; devet panog je na pariteti en tisoč ali več dinarjev za dolar namesto 750. - (isti vir, 1. 2. 1964.) Januarska Ekonomska Politika podaja o tem sodbo: "... izvoz, podprt z raznimi subvencijami, je nerentabilen, umet en izvoz; to je izvoz za vsako ceno, ki se ne more uveljaviti na svetovnem tržišču." (EP 1.1.1964). Drugod pri komunistih položaj ni drugačen. 'Financial Times' je v prilogi o Evropi napisal: "Presenetljivo o vzhodno evropskem izvozu je, da komaj sploh odraža industrializacijo teh držav."

Komunistični ekonomisti se dosedanjih zmot zavedajo in iščejo rešitve. Prof. Liberman zagovarja uvedbo dobička kot glavnega sodila za poslovanje podjetij. Matematični ekonomist Kondratjevič predlaga, naj bi z računskimi stroji simulirali delovanje tržišča. Akademik Arzumanjan je v 'Pravdi' napadel prioriteto težke industrije kot "zmotno dogmo". Nemčinov piše v 'Komunistu', da bi bilo treba uvesti nov način planiranja na temelju "strogega gospodarskega računa" in očitno tržnih cen. Izvedba vseh teh predlogov bi seveda pomenila konec najvažnejših komunističnih gospodarskih načel in v bistvu konec komunizma. A brez

teh reform in še mnogih drugih ne bo mogoče odpraviti zmede v komunističnih deželah, še manj pa uvesti normalno mednarodno trgovino in razširiti izmenjavo z njimi.

Žal se na Zahodu velik del javnosti, pa celo nekateri politiki in ekonomisti, ne zavedajo nedostatkov komunističnega sistema in tudi ne razumejo, kakšna ovira je za notranji napredek in zunanjo trgovino. Nekateri posebno "rafinirani" ekonomisti v zapadni Evropi in Sev. Ameriki celo še vedno pojejo hvalo komunističnim gospodarskim načelom, ki jih komunistični strokovnjaki sami napadajo. Velika škoda bi bila, če bi ravno dobave in krediti z Zahoda pomagali komunistom, da bi lahko vztrajali pri svojih zmotah dalj kot sicer. To bi škodilo predvsem narodom pod njihovo oblastjo.

Dasi so si komunisti vedno bolj v svesti, da je njihova gospodarska doktrina napačna, jih to ne ovira, da ne bi še vedno skušali propagirati njenih načel v ne razvitih deželah in s tem zavirali njihov napredek. Pri tem so sovjetski in titoistični recepti skoro istovetni. Prof. Stanovnik je marca 1961. priporočal v 'Naši stvarnosti', naj se nerazvite dežele 1) skoncentrirajo na investicije, 2) naj omejijo zunanjo trgovino in 3) usmerijo na "ključno industrijo". Mnogi zahodni svetovalci, ki nimajo pojma, kaj se je v komunističnih deželah godilo zadnjih 20 let, navdušeno pritrjujejo takim nasvetom. Na srečo so domače vlade včasih pa metnejše in so raje Etiopci postavili jugoslovanske planerje pred vrata, ko so jim začeli vsiljevati težko industrijo. Če trgovina z Vzhodom financira širjenje takih nasvetov, je seveda samo v škodo Zapadu, Vzhodu in nerazvitim.

Za zaključek: politično nevtralizirana trgovina z Vzhodom na temelju delitve dela po načelu sorazmernih stroškov ne more biti škodljiva. Je pa škodljiva, kolikor podpira gospodarski avanturizem in vztrajanje pri napačnih doktrinah ali celo pomaga širjenju takih doktrin v novih državah. Izmenjavo s komunisti naj bi tudi spremljalo vztrajno pojasnjevanje, zakaj so njihova gospodarska načela privedla v slepo ulico in kakšna načela vodijo k resničnemu gospodarskemu napredku.

Dr. L.S.

LOČITEV DUHOV ?

(Dopis iz Združenih držav)

Vsled kritičnega razvoja v slovenski emigraciji v zadnjem času in vsled povečane dejavnosti Titovih predstavnikov, je prišlo do nevezanih, prijateljskih razgovorov med ljudmi mlajše generacije raznih kulturno-političnih skupin.

Razgovori so pokazali precejšnjo mero medsebojnega razumevanja in skupnih osnovnih pogledov na bistvena vprašanja slovenske emigracije ter slovensko narodno-politično problematiko.

Prevladalo je mnenje, da bo emigracija mogla vršiti svoje naloge le, če bo v njej zavladal nov duh, ki bo mogel preroditi njeno duhovno podobo, v kateri bodo lahko tudi svobodoljubne sile v domovini mogle najti svoj ideal in oporo.

Udeleženci so bili mnenja, da je doseg teh teženj možen le, če se emigracija otrese in prelomi z dediščino strankarsko-politične strukture in miselnosti neposredno preteklega doba. Pričakovati je, da se bodo razgovori v tej smeri nadaljevali, ter da bo med skupinami, ki jih preveva ta duh, prišlo do tesnejšega sodelovanja, ki naj bi pripeljalo do konkretnega organizacijskega izraza te nove miselnosti.

Kako je Tito postavil patrijarha

Od našega dopisnika

V Londonu že nekaj časa izhaja 'Nedeljiva Crkva', glas svobodnih Srbov za zaščito edinosti Srbske pravoslavne cerkve. List, ki je lično razmnožen in resno pisan, pošiljajo v kakih 1.500 izvodih v razne dežele sveta, kjer prebivajo Srbi.

V aprilski, sedmi, številki je pravnik g. Božidar Vlajić objavil razpravo o ustavi Srbske pravoslavne cerkve. Nekateri značilnosti te ustave, kot da morejo voliti patrijarha vsi ministri pravoslavne vere, so namreč povzročale hudo kri med srbsko emigracijo in v zadnjem sporu so tudi te značilnosti nekateri izkoriščali v dobri ali slabi veri. Tisti, ki stoje na strani bivšega episkopa Dionisija npr. trdijo, da je bila poslednja ustava Cerkve l. 1947 inspirirana od komunističnega režima in zato zahtevajo, da je treba to ustavo ukiniti ter na novo uveljaviti staro iz leta 1931.

Avtor g. Vlajić trdi, da je resnica baš nasprotna in za to navaja dejstva:

PRVA USTAVA

V dobi kralja Aleksandra je bil položaj srbske Cerkve po eni strani privilegirana in vse monoteistične veroizpovedi so v Jugoslaviji tedaj uživale položaj javnopравnih korporacij z omejenimi avtonomijami. Toda po drugi strani so pa zaradi tega in pomoči od države Cerkve bile v neki meri odvisne od oblasti.

Kar zadeva pravoslavno Cerkev, ta tedaj ni imela nobene ustavopravne moči in je bil zakon o Srbski pravoslavni Cerkvi (1929) sprejet brez njenega sodelovanja. Tudi ustava leta 1931, sprejeta na podlagi omenjenega zakona. Sv. arhijerejski sabor je sicer izdelal predlog za ustavo, toda sprejeti je morala biti v prvi vrsti od ministra za pravosodje in nato ozakonjena od kralja. Tako je postal sklep Sabora pravomočen šele, ko sta dve svetni instanci nad njim odločili. Podoben postopek je veljal tudi za spremembo ustave.

Primer volitve patrijarha kaže, kako odvisna je bila pravoslavna Cerkev od državnih oblasti. Volitve so se izvršile na osnovi državnega zakona o volitvi patrijarha (1930), torej zakona, ki je bil stvarno Cerkvi vsiljen. Po njem sta patrijarha volila Sv. arhijerejski sabor in Izborni sabor. Prvi je izbral šest kandidatov, izmed katerih je potem drugi forum izbral trojico. Toda v tem drugem Izbornom saboru - so že odločali lajiki, tako nekateri visoki državni uradniki in vsi aktivni ministri pravoslavne vere ter predstojniki nekaterih visokih uradov in ustanov. In nad temi sta končno odločila minister za pravosodje, ki je izbral končnega kandidata, in kralj, ki ga je potem potrdil - ali zavrnil. Tako je dejansko kralj odločal, kdo bo patrijarh Srbske pravoslavne cerkve. Podobno se je dogajalo tudi pri postavljanju arhijerejev (škofov). Te je sicer izbral Sv. arhijerejski sabor, toda zadnjo besedo sta spet imela minister za pravosodje in kralj. Kontrolo nad upravljanjem cerkvene imovine je izvajala državna Gl. kontrola.

DRUGA USTAVA

S prihodom komunistov na oblast se je položaj bistveno spremenil. Vsi stari zakoni so prenehali veljati in Cerkve so postale privatne ustanove. To pa je na-

zadnje Srbski pravoslavni cerkvi prineslo lastno ustavodajno oblast. Zato je bila ustava iz leta 1947 pod patriarhom Vikentijem delo same Cerkve brez sodelovanja, vpliva ali odločanja državnih oblasti. Odtlej sodelujejo pri patriarhovi volitvi samo duhovščina in le tisti lajiki, ki jih Cerkev sama izbere.

"Za uveljavitev teze, o kateri je bilo v tej razpravi govora (namreč, da je treba ukiniti ustavo iz l. 1947 in obnoviti ono iz l. 1931,) obstoja samo en postopek: sedanjo komunistično vladavino je treba zrušiti in v popolnosti obnoviti režim, ki je bil na oblasti leta 1931.", je zaključil g. Božidar Vlajić.

Da to ni samo nemogoče, ampak da bi prav to tudi spravilo Pravoslavno cerkev pod nadzorstvo državne oblasti, je jasno. Ne morem pa si misliti, da bi po tako grenkih izkušnjah srbska Cerkev na kaj takega še kdaj pristala. Ni pa izključeno, da bi na to pristali tisti srbski lajiki, ki zdaj zahtevajo "ločitev Cerkve od države", kakorkoli se že to zdi nelogično.

V Celovcu bi radi univerzo

Od našega dopisnika

Celovec, 15. maja

Nekako pred tri sto leti je bil ustanovljen v Celovcu licej, katerega zadnja dva letnika sta imela univerzitetni značaj. To je sicer leto 1848 odpravilo, ni pa odpravilo stremljenja po lastni univerzi. Vprašanje je vsako leto bolj pereče, saj npr. zdaj študira že 2000 Korošcev izven ožje domovine.

Da bi storili odločilen korak naprej, so 9. maja ustanovili v Celovcu Koroško univerzitetno zvezo, ki ji načeljuje ob podpori vseh deželnih faktorjev predsednik deželnega sodišča Dr. R. Pichler.

Na Koroškem živi občutna slovenska manjšina in Koroška meji na Jugoslavijo. Tako bo nova univerza, kadarkoli bo že prišlo do nje, zadela ob problem slovenske kulture. Koroški Slovenci pričakujejo, da bi bila taka univerza most med dvema kulturnima svetovoma in ne kotišče skrajnih miselnosti, kot se je to tolikokrat dogajalo na univerzah vsepovsod po svetu.

NOVA OBZORJA

Od domovinskega sodelavca

Vredno je zapisati misel, ki jo je začetkom maja naglasil dr. Bakarić, glavni tajnik KPH, na republiški konferenci Zveze mladine Hrvatske, misel ki jo je tudi ta list ob drugih prilikah večkrat poudarjal:

'Delovne okoliščine v mladinskih organizacijah se v kratki dobi treh, štirih let že bistveno spremenijo. V tem času namreč že nastopi generacija, nova generacija, ki ji imena kot Draža Mihailović ničesar več ne povedo, ker ima povsem nove probleme, na primer, kako se poklicno usmeriti ali kako si izboljšati življenjski nivo. . . ' Govornik kajpak ni omenil, da tudi partizanščina taki generaciji malo pomeni.

Tisk je pred meseci poročal o novem modernem letališču na Brniku pri Kranju, odprtem 24. decembra lani. Česar tisk ni poročal, so 40 do 50% nižje tarife od ostalih jugoslovanskih letališč. To znižanje naj bi privabilo tuja letala, ki so doslej zaradi visokih pristajalno-oskrbovalnih tarif raje pristajala v Italiji in v Avstriji. To pa naj bi potem tudi povečalo tujski promet v Sloveniji.

KULTURA IN OMIKA

Letošnje Kidričeve nagrade so bile dodeljene dr. Petru Gosarju, akademiku prof. dr. Aliji Koširju in dr. Dušanu Kermavnerju. Precej znanstvenikov je dobilo tudi nagrade sklada Borisa Kidriča.

STIKI S TUJINO: Ljubljanski pevski zbor Glasbena Matica je v začetku meseca napravil enotedensko turnejo po Bolgariji.

V Malinesu v Belgiji so odprli razstavo sodobne jugoslovanske grafike, katero je pripravila Moderna Galerija v Ljubljani. Med razstavitelji je precej Slovencev.

V znani pariški galeriji Galerie de France so odprli razstavo našega rojaka slikarja Zorana Mušiča.

Slovenski gledališki muzej v Ljubljani je koncem aprila priredil sporninsko razstavo Shakespeare pri Slovencih.

Na pobudo Instituta za slovensko narodopisje pri Slovenski Akademiji znanosti in umetnosti sodelujejo že osem let vzhodnoalpski narodopisci raznih narodnosti. Na letošnjem sestanku v Gradežu so govorili o obrednih maskah v Vzhodnih Alpah. Slovence sta predstavljala Niko Kuret in Milko Matičetov.

GLDALIŠČE: Slovenski gledališki muzej v Ljubljani je letos začel izdajati publikacijo "Dokumenti slovenskega gledališkega razvoja. V prvi številki prinaša publikacija gradivo iz starejše in novejše slovenske gledališke zgodovine, druga pa je posvečena Shakespearu na slovenskih odrih.

Ljubljansko Dramo bodo preuredili tako, da bo imela v tlorisu obliko črke "T". Med ostalimi stvarmi bo novost premični oder, ki bo omogočil takojšnjo in nemoteno spremembo scene. Dela bodo potekala v etapah in bo do predvidoma končana jeseni 1966, stala pa bodo približno 700 milijonov dinarjev.

Danilo Švara je komponist novega slovenskega celovečernega baleta z naslovom "Nina".

FILM: DELO toži, da se jugoslovanska koprodukcijska filma "Dolge ladje" in "Moški izlet" že dolgo prikazuje ta v tujini, doma pa še nista prišla na platno. Vzrok so tehnične težave pri izdelavi jugoslovanskih verzij obeh filmov.

KULTURNI SPOMENIKI: Mestni muzej v Celju je zbral gradivo, ki je povezano z zgodovino Celjskih grofov in odprl za javnost sobo Celjanov. Med razstavljenimi predmeti so domnevni portreti, pečati, listine, ohranjene lobanje itd.

KNJIŽNI TRG: Univerzitetni profesor dr. Dragotin Cvetko je pripravil obsežno monografijo o treh sloven-

skih skladateljih 16. in 17. stoletja: Gallusu, Plautziusu in Dolarju. Knjiga je izšla v francoščini in slovenščini in je namenjena zlasti tujemu glasbenemu svetu. Do mneva se, da je Plavec bil rojen v Ljubljani, Dolar pa v Kamniku.

Osem založniških podjetij, združenih v tako imenovani Jugoslovanski koprodukcijski skupini, je potrdilo program tiskanja skupnih knjižnih izdaj za leto 1965. Ta skupina, v kateri je Mladinska Knjiga iz Ljubljane, bo letos izdala 46 knjig namenjenim otrokom in mladini v nakladi okrog milijon primerkov.

ŠOLA IN VZGOJA: "Na hvalo velikanskim sredstvom, ki jih že več let dobiva ljubljanska filozofska fakulteta, bodo drevi... slovesno odprli na filozofski fakulteti nove fonetične laboratorije in kabinete za pouk tujih jezikov," je poročalo DELO, enako kot "Glede na velike potrebe, ki so jih čutili zlasti pedagogji v osnovnih pa tudi srednjih šolah, so se že pred časom odločile ljubljanske založbe... da bodo izdale tako imenovano šolsko izdajo Slovenskega pravopisa. Slavnostne izvode bodo razdelili dopoldne ob enajstih v mali dvorani Slovenske Akademije znanosti in umetnosti." So se vremena Kranjcem že zjasnila? Ne. Prvoaprilske potegavščine DELA.

Višja pedagoška šola v Ljubljani se bo preimenovala v Pedagoško akademijo. Skupno z akademijo v Mariboru bosta lahko izobrazili in usposobili zadostno število učiteljev za osnovne šole na Slovenskem.

Po uradni statistiki si je lani pridobilo v Jugoslaviji 269 oseb naslov doktorja znanosti, 26 na ljubljanski univerzi. Po koncu vojne je doktoriralo v Jugoslaviji 2,298 oseb. Približno 1,500 jih je zaposlenih na univerzah.

Slovenski glasbeni pedagogji so se sestali v Ljubljani, da bi se pogovorili o reorganizaciji glasbenega šolstva. Poudarjena je bila potreba po povezavi glasbenih šol z okoljem, predvsem z osnovnimi šolami.

TUJI VPLIVI: Bralec DELA iz Wolfove ul. v Ljubljani se pritožuje zaradi prepevanja v nočnem baru v nebotičniku, ki traja tja do 3. ali 4. ure zjutraj. "Petje je moderno," pravi, "angleško, zamorsko, večkrat podobno zateglemu pasjemu lajanju, večkrat tako, kot da kdo v obupu ječi in kliče na pomoč." - Pevec iz nebotičnika je odgovoril s pismom preko advokata, nakar se je trpin iz Wolfove ulice javno opravičil.

Najnovejši prispevek k seriji tujk, ki se jih poslužujejo doma, je "deratizacija". Kaj to pomeni, nam je pojasnil nek odbornik piranske občinske skupščine, ko je na seji tega samoupravnega telesa svečano izjavil: "Tovariši, deratizacija ni uspela. Strup je pokončal 148 mačk, tri pse in le 12 podgan." (Rat = podgana; fr., angl.)

PA ŠE TO : Londonski dopisnik DELA je v svojem poročilu o smrti Brendana Behana obtožil pokojnega "Irca" Dylana Thomasa ljubezni do steklenice. SPECTATOR

FRANCOZI IN SLOVENIJA:

G. urednik! Januarski KT je prinesel prevod komentarja v pariškem časopisu ESPRIT ob priliki ukinitve pariških radio oddaj v slovenščini. V članku je bilo navedeno, da je 2,100.000 Slovencev. Očividno je avtor, glavni urednik Domenach, sem vstrel tudi čezoceanske rojake. Ne izključujem, da je povzel podatek iz Potočnik-Zrimčeve knjige "Svet v številkah", Ljubljana 1951. Tam je navedeno: 2,085.000. - Z.

GOSPODARSKO NESOGLASJE:

G. urednik! Slovenija ima že nekaj let lastno potniško letalstvo in lastno trgovsko mornarico. Brez nje bi Slovenija ekonomsko životarila. Izgleda, da je položaj doma veliko bolj resen, kot si mi v tujini to sploh predstavljamo. Vendar so v prvi vrsti gospodarski momenti, ki konflikte povzročajo, ne pa narodnostno-politični, o katerih razpravlja emigracija. Iz tega vzroka se tudi ni treba bati, da bi prišlo do oboroženih nasprotstev, ker bi oborožen spopad uničil gospodarstvo vseh prizadetih in s tem odstranil tudi motiv samega spopada. Ni izključeno, da bo Jugoslavija razpadla v neodvisne republike, ki jih bodo vezale edino trgovske pogodbe, nekako podobno kot države v Evropskem skupnem tržišču. - Ing. D. N.

APOSTOLSKO NASLEDSTVO:

G. urednik! "Brat Slovenac" mi daje od časa do časa vaš list, da ga preglemam mesece nazaj. Tako sem opazil v januarski številki poročilo, iz katerega bi se dalo sklepati, da je g. Ireneja Kovačevića, novega "neodvisnega episkopa" v Ameriki, posvetil tudi b. episkop g. Dionisije. Kolikor vem, to ni bilo tako, ampak sta ga posvetila (sicer ob prisotnosti g. Dionisija) v poročilu navajana arhiepiskopa samostojne ukrajinske Cerkve. Toda te Cerkve in njihovih predstojnikov pa ostale pravoslavne Cerkve ne priznajo. Zato obstoja vprašanje ne le, če sta bila omenjena arhiepiskopa pravilno posvečena, ampak tudi če je bil sam g. Kovačević po tem posvečen v episkopa Ruska pravoslavna Cerkve v Ameriki na primer te hirotionije sploh ne prizna in tudi ne bodočih duhovnikov, ki bi jih posvetil g. Kovačević. - R. SAVIČ (ZDA)

HRVATI BREZ JUGOSLAVIJE:

G. urednik! V vašem listu tu in tam berem o prizadevanjih Hrvatov, da bi razbili Jugoslavijo. Meni ta njihova politika enostavno ne gre v glavo. Saj so vendar majhen narod kot smo Slovenci. Res je, da sta jim dala Hitler in Mussolini Bosno in Hercegovino, tako je postala NDH še nekam velika država. Toda s kakšnim prebivalstvom! Po neki starejši statistiki - a razmerje ostaja v glavnem zdaj isto - je bilo v BiH 600.000 Hrvatov, 800.000 muslimanov (ki sami ne vedo, kam se prištevajo, k Srbom ali k Hrvatom) in 1,250.000 Srbov. Tako nima nihče absolutne večine in je za nje in za Bosno najbolje, da so v Jugoslaviji, ker jo imajo v tem primeru i Srbi i Hrvati. Tako obstoja nekak neformalni kondominium, saj si je težko predstavljati, da bi Srbi kdajkoli pristali, da se za vedno odrečejo Bosni. A brez Bosne bi bila hrvaška država majhna država, in v stalni nevarnosti, kot Slovenija, da jo bo kdo oskubil. Po prvi svetovni vojni so izgubili Istro, Reko in dele Dalmacije. V drugi svetovni vojni spet nove dele Dalmacije. (Ni treba ponavljati, kako se je tedaj godilo Sloveniji!) Zgodovina se rada ponavlja in v politiki so interesi vedno stalni. Kakorkoli naj se Evropa preureja politično, geopolitično bomo južni Slovani meji li na Nemce in Italijane - v eni ali drugi obliki. - Zamejski Slovenec.

- Za poletje je napovedana knjiga profesorja gospodarskih ved v Washingtonu dr. Cirila Žebota "The Economics of Competitive Coexistence".

-- V Münchenu je začel izhajati humoristični protikomunistični list REŠE TO, ki ga ureja in izdaja Svetomir R. Paunović.

- V Clevelandu je dočakal pet in sedemdeset let g. Ivan Avsenek, znani predvojni gospodarstvenik v Ljubljani.

- Za novega apostolskega administratorja slovenskega dela goriške nadškofije v Jugoslaviji je bil po smrti msgr. Toroša postavljen dr. Janez Jenko, do sedanj generalni vikar v Beogradu.

- Msgr. Dr. Lojze Škerl, škofijski kancelar v Trstu, je dočakal petdeset let. Znan je po tem, da je za doktorsko tezo razpravljajal o življenju in delu sv. Save.

- V Buenos Airesu so izšli Spomini pok. dr. Milana Stojadinovića "Ni rat - ni pakt", obsežna knjiga 87 poglavij. V knjigi ni opisano njegovo delovanje v emigraciji, kakor tudi ne sporazum, ki ga je sklenil s pok. Pavelićem.

- Jugoslovanski, v glavnem srbski, begunci v Londonu so 1. maja demonstrirali pred jugoslovanskim veleposlaništvom.

- Napovedana knjiga dr. Živka Topalovića "Kako su komunisti dograbili vlast" bo izšla v izdanju "Sindikalista in "Naše reči".

- V osmem letniku bo Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu izdala ta le dela: "Meddobje" (tri dvojne številke); Karel Mauser: "Ljudje pod bičem - II. del"; dr. Milan Komar: "Eseji" in mesečni "Glas". Naročnina za brošura ne zvezke je 16 in za vezane 17 dolarjev.

Prejeli smo in zahvalimo:

Fran Zore: "Dežela - izbrane pesmi"; Slov. kult. akcija, Buenos Aires 1964, broš. 10/-

Ljubo Sirc: "Kommunistische Agrarpolitik und Asien unter besonderer Berücksichtigung Jugoslawiens und Pakistans"; Schweizerisches Ost-Institut, Bern 1963.

Od meseca do meseca:

Na 5. kongresu zveze sindikatov Jugoslavije, ki se je vršil od 20. do 24. aprila, je govoril tudi Tito. Dejal je, da je samoupravljanje napredovalo, a da je samovolja še vedno ena od najhujših pomanjkljivosti. Življenski standard je odločilen za nadaljni napredek in bo moral hitreje naraščati. "Mi zgoraj" smo se spoznali napake, ki so ga ovirale, je rekel Tito. Na plenumu ZKJ so zato usmerili predkongresno dejavnost baš na izboljšanje življenskega standarda. Nujno je ponovno premisliti investicijsko politiko in jo spremeniti v prid podjetjem, ki naj sama odločajo o sredstvih. Treba je povečati široko potrošnjo. Treba je obnoviti zastarelo industrijo. Delavci naj bodo bolje plačani, da bodo mogli kupovati več potrošnega blaga in bodo bolje delali.

Glavni referat o "Bodočih nalogah Zveze sindikatov v borbi za dvig življenskega standarda in izgradnjo socialističnih družbenih odnosov" je imel predsednik centralnega sveta Zveze sindikatov Svetozar Vukmanović.

Dejal je, da se je v dobi med 4. in 5. kongresom, med 1959. in 1964. letom, družbeni proizvod gospodarstva kot celote dvigal letno za 9,1%, od tega družbeni proizvod industrije za 10,8%, a kmetijstva 6%, medtem ko so se realni osebni dohodki dvigali letno le po 5%. V tem času se je dalje razvijalo delavsko samoupravljanje.

Na osnovi vseh teh uspehov se mora sedaj napraviti zaključek tako, da bi se gospodarstvo in produktivnost dela še bolj hitro razvijala in pa, da bi se zboljšali življenski pogoji delovnih ljudi. Predvsem je treba doseči spremembe v dveh smereh:

1. - Delež osebnih dohodkov v skupnem družbenem proizvodu se mora povišati in
2. - delitev družbenega proizvoda se mora spremeniti v korist gospodarskih organizacij in občin.

V zadnjih 10 letih se je narodni dohodek več kot podvojil, a razmerje med osebnimi dohodki in akumulacijo fondov je ostalo isto, t. j. nekako 40:60. Mali osebni dohodki, kar pomeni malo kupno moč, pa sprečujejo hitrejši razvoj industrije. Kakih 38% zaposlenih v socialističnem sektorju gospodarstva zasluži mesečno manj kot 25.000 dinarjev. Največji del teh plač gre za hrano, stanarino in kritje drugih nujnih izdatkov.

Male plače slabo delujejo na stimuliranje proizvodnje in boljše gospodarjenje. Položaj občin, ki so odgovorne za stanovanja, šolstvo in druge komunalne službe se tudi mora izboljšati.

Delovne organizacije morajo proizvesti več proizvodov, a to je mogoče doseči le, če se podjetja modernizirajo, a izgrajene kapacitete se morajo bolje izkoristiti. V nerazvitih krajih imajo drage moderne tovarne, toda neizkušene delavce in storilnost je zato nizka, proizvodnja pa draga. V razvitih krajih so delavci izkušeni, a tovarne so stare in storilnost trpi zaradi zastarelih strojev. L. 1961 je neto proizvod v industriji znašal 1264 milijarde dinarjev. Če bi industrija delala v dveh izmenah, bi se ta dvignil za 50% na 1900 milijard dinarjev. Leta 1962 je delalo v prvi izmeni 71% vseh delavcev, v drugi 21%, a v tretji le 8%. Poleg tega se ceni, da je 10-20% odvišno zaposlenih.

Sirovine in reprodukcijski material se nezadostno koristijo. Medtem ko se v svetovnih livnicah izkoristi 60 in celo 90% materiala, ki gre v peči, je pri nas ta odstotek le 45%. Nove tovarne naj se grade le tam, kjer so za nje maksimalni pogoji.

Povečanje izvoza za vsako ceno tudi ni dobro, ker to pomeni, da mi moramo dajati subvencije za tak izvoz. Nadaljne investicije naj bi bile namenjene predvsem za modernizacijo proizvodnje. Delovne organizacije naj bi za to zadržale več sredstev, da bi se lahko modernizirale. Delitev dohodka se mora dovesti v sklad z rezultati dela.

Od leta 1960 do 1962 so se stroški zdravljenja v bolnicah povišali od 39,6 na 61,1 milijardo dinarjev. To bi se gotovo ne zgodilo, če bi bolnice formirale cene glede na bolniške usluge, t. j. če bi formirale cene glede na to koliko bolnikov so ozdravile in od kakih bolezni, a ne na osnovi tega, koliko dni bolnik prebije v bolnici.

V šolskem letu 1959/60 je bilo v Jugoslaviji 143 fakultet, a tri leta kasneje 259. Gospodarstvo kaj težko prenese tako obremenitev.

Namesto da gradimo elektrarne v vsakem področju, velikokrat le da se zadovolje lokalni interesi, bi bilo bolje ko bi se gradile le tam, kjer bi se najbolj splačale. Tako pa se vodijo debate, čigava je "voda", ki bo gonila elektrarno in čigavi so gozdovi, v katerih se bo sekal les za lesne tovarne.

V preteklih letih se je letno zaposljevalo okoli 200.000 novih ljudi. Polovico teh odpade na prirodni prirastek, pol na selitev delovne sile z vasi v mesta. Ta selitev veliko stane, ker se morajo graditi nova stanovanja, nove šole, itd. Rešitev problemov ne bo v tej selitvi, pač pa v zmanjšanju razlik med mestom in vasjo, v modernizaciji

poljedeljske proizvodnje. Družbeni sektor poljedeljstva je močno zaposlen. Njihov položaj se ne more izboljšati s povišanjem cen poljedeljskih proizvodov, ker imajo meščani nizke plače, pač pa bi se jim moralo pomagati indirektno s plačanjem premij.

Govorec o mednarodnem sindikalnem gibanju je Vukmanović zagovarjal skupne akcije sindikatov, a je dejal, da bodo te uspešne le, če se bo računalo, da sindikati delujejo pod različnimi pogoji in da se mora baza za sodelovanje graditi le v spoštovanju teh različnih pogojev. Dejal je tudi, da bodo jugoslovanski sindikati podprli svobodilna gibanja in pa vse sindikate, ki se bore za svoje pravice.

PROSLAVE: Prvi maj so kot ponavadi praznovali s radami, ljudje pa so množično odšli v hribe, vsaj v Sloveniji. Na glavni paradji v Beogradu, ki je trajala čez tri ure, so v 40-minutnem vojaškem delu parade pokazali nekaj novega orožja. Tako so pokazali protitankovske rakete, katere, kot trdijo, lahko prebijejo vsak oklep najbolj modernega oklopnega orožja. Pokazali so še protiletalske rakete, ki lahko z gotovostjo uničijo vsak cilj v zraku, ne glede na to na kakšni višini ali s kako hitrostjo se ta cilj giblje. Nad parado so dvakrat prelete letala, ki so letela s hitrostjo čez 1.000 km na uro.

Ostali, civilni del parade je trajal preko dve uri. Tu so nosili portrete Marxa, Engelsa, Lenina in Tita, a v drugem delu parade portrete Tita, Kardelja in Rankovića.

V Jugoslaviji so 13. maja praznovali dvajsetletnico notranje varnostne službe (OZNA). Svečane akademije so bile v Ljubljani in Beogradu. Tej slednji so prisostvovali vsi sedanji voditelji Jugoslavije. Zvezni sekretar za notranje zadeve Vojin Lukić je ob tej priliki imel govor v katerem je opisal pot, katero je služba prešla v tej dvajsetih letih in pa naloge službe v sedanji stopnji družbene ga razvoja v Jugoslaviji. Tito je ob tej priliki odlikoval 3.662 ljudi za njihovo vestno službo v OZNI.

V Ljubljani so 27. aprila praznovali 23. obletnico ustanovitve OF. Predsednik socialistične zveze Slovenije Vida Tomšič je otvorila svečano sejo, na kateri je govoril prvi predsednik OF Josip Vidmar. Med drugimi sta bila prisotna Edvard Kardelj in Miha Marinko.

VISOKA POLITIKA: Dne 27. aprila se je v Beogradu sestal izvršni komite centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije, kateremu je predsedoval Tito. Na tej so pretresli aktualne gospodarske probleme, posebno še politiko investiranja, kar je v zvezi s pripravami za sedemletni plan in izboljšavo gospodarskega sistema.

Razpravljali so tudi o nalogah jugoslovanskih komunistov v zvezi z rušilno dejavnostjo, sektaštvom in dogmatizmom kitajskih voditeljev v mednarodnem komunističnem gibanju.

OBISKI: Delegacija francoske socialistične stranke, katero je vodil njen generalni tajnik Guy Mollet, je bila aprila meseca na obisku v Jugoslaviji na vabilo socialistične zveze Jugoslavije. Delegacija je imela razgovore z delegacijo socialistične zveze, katero je vodil njen predsednik Lazar Koliševski in si ogledala več krajev v Jugoslaviji. V Sloveniji so si ogledali farmo v Ihanu in

Velenje.

Jugoslovanska parlamentarna delegacija, katero je vodil predsednik zvezne skupščine Edvard Kardelj, je v maju obiskala Češkoslovaško in Vzhodno Nemčijo.

UKINITEV VIZUMOV: V Beogradu so podpisali sporazum o ukinitvi vizumov med Jugoslavijo in skandinavskimi deželami (Norveško, Švedsko, Finsko in Dansko). Sporazum, ki bo stopil v veljavo 1. julija, bo podpisala tudi Islandija. Vizume nameravajo ukiniti tudi z Belgijo, Nizozemsko in Luksemburgom.

POTRES: Dne 13. aprila je bil v Slavonskem Brodu in okolici močnejši potres, ki je porušil čez 1.000 hiš in poškodoval kakih 5.500. Porušeno je bilo tudi 11 šol, poškodovanih pa nadaljnih 160. Tri bolnice so bile močno poškodovane. Kakih 5.000 ljudi se je moralo zateči pod šotore. Škodo so ocenili na 11.735 milijonov dinarjev.

Tito je obiskal prizadeto področje štiri dni kasneje in izjavil, da je škoda večja kot je mogel sklepati iz časopisnih poročil, ki po njegovem niso dovolj pisali o tem potresu. Obljubil je, da bodo pomagali tudi kmečkim ljudem, kot bodo pomagali industrijskim delavcem.

Hrvaški izvršni svet je nakazal 1,5 milijarde dinarjev pomoči, Jugoslovanska investicijska banka pa je nakazala 1 milijardo dinarjev kot takojšnjo pomoč.

ILEGALA: Veliki svet okrajnega sodišča Reke je aprila izrekel sodbe grupi teroristov, ki so se ilegalno infiltrirali v Jugoslavijo julija lani z namenom, da začno z diverzantskimi akcijami, a so bili kmalu po prihodu v Jugoslavijo aretirani ne da bi izvršili katerokoli akcijo. Bili so to mladi Hrvati, ki so preko Avstrije in Italije emigrirali v Avstralijo, se tam povezali s hrvaškimi organizacijami in se potem vrnili preko Zahodne Nemčije, kjer so se vežbali v uporabi orožja, in Italije v Jugoslavijo.

Dobili so strog zapor do 14 let. Njihovi pomagači, pri katerih so se skrivali, so dobili do 10 mesecev.

GOSPODARSTVO: V prvem četrtletju tega leta je bila industrijska proizvodnja v Jugoslaviji 19% večja kot lani. S tem je bil družbeni plan presežen za 8%. Proizvodnja gradbenega materiala je bila 50% večja kot lani v isti dobi, tobačne industrije 45%, električnega materiala 38%, nemetalov 36%, železnih izdelkov 29%, kemičnih proizvodov 28%, črne metalurgije 11% in elektrike samo 3% radi nizkega stanja voda. **IVAN STANIČ**

